

До Спеціалізованої Вченої Ради Д 41.053.02
Державного закладу «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

ВДГУК

офіційного опонента

доктора філософських наук, професора

Бліхара В'ячеслава Степановича

на дисертацію Аксьонової Віри Ігорівни

«Соціально-філософський сенс гуманістичних обривів європейського простору: український контекст»

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософських наук за спеціальністю 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії

Актуальність теми дослідження. Філософія соціокультурного простору відтворює онтологему «гуманістичних обривів», оскільки середня і вища школа часто потерпають від багатьох випадково-деструкційних політичних процесів, – пов'язані як з духом бюрократичної недбалості, войовничим націо- та соціоцентризмом, так і націонал-нігілізмом, регіоналізмом чи «кволим» лібералізмом, часто-густо проявом волюнтаристських новацій, або ж мінливих «косметичних» обставин. Хочу погодитися з позиціями дисертантки, що часто за проблематикою втілення української ідеї приховується невдале її окреслення, що лише створює додаткові інформаційні труднощі. Це відображає рівень гуманістичних обривів та їх громадського поширення у рамках сучасного філософсько-освітнього дискурсу. При цьому дисертантка відстоює, до речі цілком слушно, що лише в діалозі патріотичної громадськості органів місцевого самоврядування із центральною владою держави, в співпраці філософів і педагогів, керівників бізнесу, вищих шкіл і професійно-спеціальних шкіл, уможливлються зрушення і в центрі, і в регіонах у бік творення громадянського суспільства та проєвропейської держави в Україні.

Водночас дисертантка акцентує увагу на підтвердженні суті вищенаведеного статистичними коливаннями соціокультурної динаміки і,

нарешті, історичною і регіональною відносністю критеріїв розмежування між гуманістичною освітою і реальним виходом за її межі. З'ясування природи людської особистості взагалі немислиме без цивілізованого освітнього простору; різні форми гуманістики тільки підтверджують свій вплив на родинні, професійні, релігійні, національні та інші виміри історичної дійсності.

Не викликає заперечень теоретична позиція дисертантки, відповідно до якої – соціокультурний простір України пронизаний релігійно-ціннісним тлумаченням культового дійства захисників національних ідеалів, що також демонструє життєдайність таких наставників, які вдало виховували у своїх вихованців дух свободи та сумління. Саме на межі тисячоліть відбувається вільне світорозуміння підходів до спадку корифеїв, до культу керівної особи, до подолання духу кріпацтва народних мас, до критики варварських проявів (атавістичної) людини, яка поступово занепадає, хоча і кволо відмовляючись від утопічних ілюзій марксистсько-ленінського (войовничого) матеріалізму.

У цьому контексті, що заслуговує на особливу увагу до дисертаційного дослідження, цілком природним є звернення до розгляду метафізики українського націотворення, актуальність моделювання якої деякий час свідомо затінювалась або зараз іноді є її висвітлювання лише у символіці негативного плану. Моделювання історичних українських дій корифеїв заторкує носіїв ідеї цивілізованого націогенезу, субстанціонального вчення про трансцендентне осягнення освітньої ролі Святого Духа і національного духу; часто це також християнський догмат про безсмертя душі, безкорисливого відношення до життя тощо, що взаємообумовлює розуміння світоглядних основ теологічного і національного питання, співпраці з прихильниками світської ідентичності тощо.

Усе це переконливо свідчить про те, що тема дисертаційної роботи Аксьонової Віри Ігорівни є актуальною з наявністю у ній необхідних

елементів новизни.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Рецензована дисертація виконана в межах плану науково-дослідних робіт кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» «Інноваційність в методології та технології наукового і соціального пізнання» (державна реєстрація теми № 0109Ш00194), однією з виконавців якої і є В. І. Аксьонова.

Мета, об'єкт і предмет дослідження сформульовані чітко та однозначно. З них слідує, що дослідниця обрала за мету висвітлити сутність соціально-філософських підвалин гуманістичних обривів європейського простору під час реформування духовної сфери українського суспільства. Відтак завданнями дисертаційної роботи передбачено з'ясування форм прояву цивілізованості людини в процесі гуманітаризації освітнього простору як часу становлення європейського вибору і поступового переходу від ситуативної лібералізації до консенсусно-громадянського буття на межі тисячоліть, а, також, відстоювання духовного сенсу демократичних властивостей культури толерантності як основи для втілення антропологізму українських гуманістичних символів у комплексі європейських ідеалів автохтонів і національних меншин та багато ін. Усе це, з одного боку, підтверджує правильне визначення об'єкту та предмету, а, з другого боку, – засвідчує переконливе прагнення дисертантки здійснити легітимацію філософського обґрунтування гуманітаризації в контексті етносоціальних змін. На основі широкого масиву джерел авторка використовує постнекласичний сенс філософських концептів, аналізує і порівнює європейський та український досвіди, формує гуманітарну модель сучасного фахівця тощо.

Методологічна основа дослідження покликана сприяти досягненню поставленої дисертанткою мети і вирішенню зазначених у науковій роботі завдань. Завдяки філософським, загальнонауковим та спеціальним методам

наукового пізнання дисертантці вдалося належним чином розкрити тематику дослідження. Окрім того, необхідно відзначити, що принципову основу методології роботи склали принципи об'єктивності, історизму, єдності теорії і практики; неподільності історичного і логічного, цілісності, системності, структурного і синергетичного підходів. Специфічними з'явилися комплексні методи дослідження: порівняльний аналіз філософської, культурологічної, соціально-педагогічної та соціально-психологічної літератури, метод міждисциплінарного аналізу категорій, структурно-функціональний метод тощо. Широке використання герменевтичного виміру методології дозволило дати змістовний аналіз реалізації можливостей мультикультурно-толерантної парадигми в різних соціокультурних просторах розвитку нескореної України, оскільки дослідження пов'язане із софіологічно-історичною оцінкою та соціальним аналізом, що виходить з ситуативно-метакомунікативного підходу. Висвітлюється, по-перше, антропологічний бік буття, який не з'явився стихійно, а презентує гуманістичні обрії етносоціальних відносин, що завжди виступають як реальний інформаційний продукт, здатний приймати не тільки суб'єктивні, але й об'єктивні форми, по-друге, цей контекст має гносеологічний сенс, бо дух цивілізованої людини формується із різновидів «творчого» початку, тобто духовного перетворення соціального життя, де суб'єкт змін має переформатуватися за логікою ноосфери. Відтак, для прикладу, за цими ознаками ми можемо обґрунтувати як онтологічну суб'єктивацію цього процесу формування діалогічної сутності, так і аналіз гуманітарної комунікації, який повинен враховувати увесь соціокультурний комунікаційний скарб за ноосферною інтерпретацією всього того, що накопичене людством, і спрямоване на єдність людських взаємовідносин (людини як Деміурга).

Наукова новизна основних положень та висновків дисертації полягає в тому, що дисертаційна робота є першою у філософській науці незалежної України, що присвячена осмисленню соборності цілісності

державних і громадсько-національних та цивілізаційних важелів метафізичних аспектів українського буття, на основі ключових змін гуманізації національної дійсності, постнекласичного підходу до сукупного контексту особистості в цивілізаційному розвитку соціуму та людини, як парадигмального оновлення філософом гуманістики, як, зокрема, під час втілення форм підготовки операторів складних систем управління.

Наукове і практичне значення одержаних результатів полягає у їх значущості насамперед в науково-теоретичній площині, а відтак вони можуть слугувати підґрунтям для проведення подальших загальнотеоретичних досліджень у науково-дослідній сфері стосовно розв'язання актуальної і соціально значущої проблеми прийняття соціумом духу європейського суспільства в аспекті національно-цивілізаційних норм особистості, вплив державної ідеології на різні рівні громадської самосвідомості та правила громадянського патріотизму.

Загальна структура дисертаційної роботи продумана та виважена. Дослідження складається зі вступу, п'ятих розділів, що містять вісімнадцять підрозділів, загальних висновків і списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 422 сторінки, з них 386 сторінок – основного тексту. Кількість використаних джерел – 477 найменувань.

Варто виділити такі найбільші суттєві здобутки дисертантки, що характеризують наукову новизну і практичну значущість її дисертаційної роботи:

– еспліковано пізнання соборності «кризового соціуму», оскільки дух соціального буття в аспекті його софіологічних особливостей торкається українського підходу до носіїв ренесансного гуманізму та демократизації стереотипів націократизму в процесі охоплення духом козакофільсько-кордоцентричної площини домінантів соціокультурної діяльності соціокультурного простору;

– введено в науковій обіг поняття «постмодернізаційна особистість», під яким розуміється особистість, яка концептуально відображає взаємодію всебічних соціокультурних ланок суспільства у кордоцентричному та гуманістичному вимірах, а також взаємодію між суб'єктами – носіями духовного рівня окремої ланки еволюційних ознак буття, яке динамічно еволюціонує до сучасного стану переходу біосфери в ноосферу;

– виявлена ступінь впливу метафізичного аспекту гуманістичної складової освітнього простору в сучасних символах культури толерантності в процесі формування самореферентних моделей взаєморозуміння носіїв «перманентного бунтарства», зокрема, під час громадського діалогу та пошуку громадянських сенсів еволюційних подій, з'ясування «історіософського» значення трансформації малоросійського етносу в українську політичну націю;

– з'ясовані форми цивілізованості людини в процесі гуманітаризації професійно-освітнього простору, як час становлення духу ноосфери, висвітливши феномен підготовки української молоді до свідомого європейського вибору і поступовий перехід від «апології неосталінської спрямованості малоросійщення» до консенсусно-громадянського сенсу буття на межі тисячоліть та інші.

Є й багато інших висновків та позицій авторки, що в цілому свідчать про те, що вона належно впоралася з поставленою перед собою метою та завданнями і запропонувала комплексне дослідження, що містить варті на підтримку наукові висновки, які мають гідний науково-обґрунтований рівень.

Зміст автореферату цілком відповідає змісту дисертаційної роботи та не виходить за межі мети, завдань і змісту дослідження. Аналіз змісту дисертації, як і змісту автореферату, свідчить про самостійну, завершену, аргументовану, комплексну роботу та дозволяє констатувати високий науково-теоретичний і прикладний рівень проведеного дослідження на

здобуття наукового ступеня доктора наук.

На основі опрацьованого наукового, теоретичного та емпіричного матеріалу дисертанткою сформульовано низку конкретних пропозицій і висновків, що в сукупності закладають основу для подальших наукових напрацювань у сфері осмислення саморегуляції цивілізованої людини, – як перехід обривів екоонтології до цілісної гуманізації ідеалів операторів складних систем у процесі парадигмального відтворення сутнісних підстав націєкритичності екологічної доби, як і в сфері аналізу посттоталітарних ідеологем, як у легітимному контексті відтворення самоорганізаційних можливостей історичного етносу, так і в комунікативному розумінні ідеалів європейської відповідальності, що активізує участь майбутніх фахівців у створенні форм європейської духовності, як антропологічний феномен соціокультурного простору у вимірі підвалин прогнозування професійної надійності та ін.

Таким чином, ступінь наукової новизни проведеного дисертаційного дослідження, сформульованих у ньому положень, висновків та рекомендацій відповідає вимогам, що ставляться до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософських наук.

Разом з тим, позитивно оцінюючи дослідження Аксьонової Віри Ігорівни, необхідно звернути увагу на окремі дискусійні положення, що потребують авторських роз'яснень під час прилюдного захисту дисертації.

І. Дух освітоцентризму знищує усі перешкоди на окремій території, предметнює права людини (дитини і юнацтва), де є втілення моделі формування надійності в екстремальних ситуаціях у майбутніх авіафахівців. Можна погодитись з тим, що професійна надійність, як витвір практичної філософії адекватна її методологічній трансформації, щоб громадянин міг вдало діяти у звичайних і надзвичайних ситуаціях, виявивши синтез людино-центризму, гуманізму, патріотизму, громадянської та фахової відповідальності, але за гуманістичним рівнем «традицій пізнання буття», зокрема вітчизняна система простору освіти

зможе виявитися як соціально-культурна сфера, що реформується за сукупністю обставин і гуманітарно-нематеріального характеру, тоді в цілому влада і опозиція почне функціонуватиме значно по-європейськи. Технологія сучасної метафізики також вимагає «актуалізувати питання соціально-філософської думки». Саме в цьому напрямі, загалом, є методологічні прорахунки, що потребують подальшої розробки. Сучасні проблеми гуманітаристики мають бути ширше пов'язані у дисертантки із світоглядним пошуком гуманістики перелічених всеукраїнських і галузевих заходів, щоб знайти слушне обговорення регіональною громадськістю, оскільки можливим є усе, що дає висловити впевненість у разі здійснення інновацій.

2. Важливим у життєдіяльності є кроки дисертантки у філософсько-постнекласичному осмисленні проблеми вищих духовних цінностей, де гуманістика стає підставою дискусійного розуміння і постмодерністської критики сучасного практицизму (призвело навіть ситуативно до «закату Європи» у О. Шпенглера) чи поверхового осмислення міфологем «віктимності» України. Це, своєю чергою, висвітлює, з одного боку, непереборність традиції «української метафізики свободи», а з іншого, – весь онтологічний вимір слабкості правового та національного нігілізму, а, відтак, призводить врешті-решт до роз'єднаних громадянських зусиль або відсутності в різних ситуаціях цілісності дій активних носіїв духу соборної єдності. Але цей аспект треба було серйозніше обґрунтувати методологічно і в архітектоніці, і в аргументації критики деструктивних сил, оскільки наявним є так званий «науковий націоналізм», що де-факто посилюється, замінивши механічно стереотипи «наукового комунізму». Тільки постнекласична метафізика дозволяє подолати в історичній пам'яті позитивний образ імітаторів шляхетного обличчя, як «жертви перманентного бунту чи революції». Тим не менше, саме такого важливого як для задекларованої у темі дисертації наукової проблеми виміру

дисертантка торкається лише поверхово в першому і другому розділах. Окрім того, постнеокласичний аналіз в третьому і четвертому розділах, дуже фрагментарно вивчає американський і взагалі вітчизняний досвід, лише ситуативно торкаючись змін в просторі освіти та в системі соціокультурних та правових інститутів.

3. Стабільність європейських форм буття на рівні гуманістичних сучасних вимог в основі підготовки майбутніх фахівців, створює стійкі моральні відносини, що також є важливою антропологічною цінністю відтворення сучасної України, чеснот козацького товариства, що і підкреслює дисертантка, адже це символізує необхідність мати кожному члену суспільства високу культуру спілкування і культуру творчого осмислення традицій козацької генерації. Звісно, гуманітаризація освіти є самостійною галуззю націотворення, освітньо-предметним комплексом, але ж слід було більш системніше з'ясувати: а) у якій саме мірі професійно-освітня спеціалізованість людини дозволяє подолати стихію буття гуманістично-методологічної ваги; б) потрібно було б розкрити демократичне «розмежування нормального і патологічного» між «реальним» та «імітативним» у різних категоріях «гуманістики», що відображають цивілізаційний дух соціальних явищ по всіх усядах, але цей недолік не міняє погляду на структурне функціонування соціальної організації у взаємодії сфер держави з іншими соціальними інститутами.

4. У розумінні гуманізації, як сенсу існування сучасної особистості, однією з головних, на думку Віри Ігорівни нібито є «приєднане» існування чи «активний діалог». Хоча для аргументації цієї позиції дисертантка майже поверхово залучає факти із життя Західної України, зокрема Галичини, де в сучасних умовах і виріях державотворення існує «ренесанс» у тому числі віруючих християн із активною участю молоді в суспільних рухах, що само собою відображає патріотичне світорозуміння, котре має бути конструктивним фактором перетворення України та світу на основі

імплементації загальнолюдських цінностей. Та й аксіологічні критерії предмету дослідження, однак, декларативно почали стосуватись як громадського захисту довкілля загалом, так і української релігійної духовності зокрема. Хоча такий авторський підхід до теоретичної розробки проблем європейської гуманістики має право на існування.

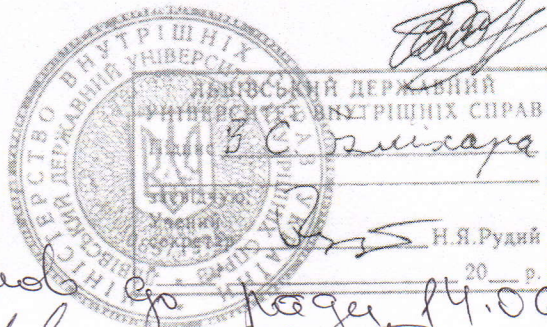
Вищезазначені зауваження мають здебільшого дискусійний характер, свідчать про складність та різноплановість проблеми і на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження Аксьонової Віри Ігорівни вони не впливають і не знижують його високий науковий рівень та практичне значення. Дисертація є самостійним і завершеним науковим дослідженням, що відзначається безперечною актуальністю, містить наукову новизну. Зміст дисертаційної роботи Аксьонової В. І. «Соціально-філософський сенс гуманістичних обріїв європейського простору: український контекст» відповідає профілю 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії.

Враховуючи вищевикладене, можна підсумувати, що дисертаційне дослідження «Соціально-філософський сенс гуманістичних обріїв європейського простору: український контекст» відповідає вимогам пп. 9, 10, 12, 13 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 567, а її авторка – Аксьонова Віра Ігорівна – заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора філософських наук за спеціальність 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії.

Доктор філософських наук, професор

Завідувач кафедри філософії та політології
Львівського державного університету
внутрішніх справ

В. С. Бліхар

Відзук надіслано до Кабінету Міністрів України 14.06.2013р.
Вз. секретар [signature] І. В. Балащенко